

Роль методу кейсів у процесі формування професійних компетентностей студентів юристів

Спасібухов Нікіта¹

Опубліковано

20.12.2024

Секція

Освіта/Педагогіка

УДК

378.147:340.13

DOI:<https://doi.org/10.5281/zenodo.14532570>

Анотація. Метод кейсів є одним із найефективніших інструментів інтерактивного навчання, який відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей студентів-юристів. У сучасній юридичній освіті, що спрямована на поєднання теоретичних знань із практичними навичками, цей метод створює можливості для розвитку важливих когнітивних та аналітичних вмінь у майбутніх правників. В статті досліджено сутність методу кейсів, його значення для підготовки правників, а також проаналізовано роль цього методу у розвитку ключових професійних компетентностей у студентів-юристів.

В роботі розглядаються основи застосування методу кейсів у навчальному процесі юридичних навчальних закладів, а також його вплив на формування професійних навичок, необхідних для успішної кар'єри в правничій сфері. Особлива увага приділяється тому, як цей метод дозволяє студентам глибше зрозуміти правові ситуації, здійснювати аналітичні оцінки і розвивати здатність приймати обґрунтовані рішення в реальних умовах практики. Використання кейсів сприяє не лише засвоєнню правових норм, а й формуванню умінь застосовувати ці знання в різноманітних практичних контекстах, що є важливою складовою професійної підготовки юристів.

В статті проаналізовано сучасні підходи до інтеграції кейс-методу у навчальні програми юридичних вишів, зокрема питання використання сучасних технологій і мультимедійних ресурсів у процесі навчання. Окремо розглянуто можливості вдосконалення методології використання цього методу, що дозволяє адаптувати навчальні матеріали до актуальних потреб юридичної практики. Зроблено акцент на необхідності удосконалення підготовки викладачів та створення єдиної бази кейсів, що відповідають реаліям сучасного правового середовища.

Значну увагу в статті приділено ролі кейс-методу в розвитку таких професійних компетентностей, як критичне мислення, аналітичні здібності, навички ефективної комунікації та здатність до роботи в команді. Кейс-метод також сприяє формуванню етичних стандартів у майбутніх правників, оскільки кожен кейс вимагає не лише правових знань, а й етичних оцінок, що є важливою частиною професійної практики юриста.

Висновки роботи підтверджують, що метод кейсів є важливою складовою сучасної юридичної освіти, що дає можливість формувати у студентів не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для успішної діяльності в юридичній сфері.

Ключові слова: кейс-метод, професійні компетентності, студенти-юристи, інтерактивне навчання, юридична освіта.

¹ аспірант кафедри психології та педагогіки, Інститут лінгвістики та психології Київського міжнародного університету, 01015, м. Київ, вул. Лаврська, 16, <https://orcid.org/0009-0004-2354-8877>

The role of the case method in the process of forming professional competences of law students

Abstract. The case method is one of the most effective tools for interactive learning, playing a key role in shaping the professional competencies of law students. In modern legal education, which aims to combine theoretical knowledge with practical skills, this method provides opportunities for the development of essential cognitive and analytical abilities in future lawyers. The article explores the essence of the case method, its significance in the preparation of legal professionals, and analyzes the role of this method in the development of key professional competencies in law students.

The work examines the foundations of applying the case method in the educational process of legal institutions, as well as its impact on the formation of professional skills necessary for a successful career in the legal field. Special attention is given to how this method enables students to better understand legal situations, make analytical assessments, and develop the ability to make reasoned decisions in real-world practice. The use of case studies promotes not only the acquisition of legal norms but also the development of the ability to apply this knowledge in various practical contexts, which is an important component of professional legal training.

The article analyzes contemporary approaches to integrating the case method into the curricula of legal higher education institutions, particularly focusing on the use of modern technologies and multimedia resources in the learning process. It also explores opportunities for enhancing the methodology of applying this method, enabling the adaptation of educational materials to the current needs of legal practice. The need to improve the preparation of instructors and create a unified database of case studies that reflect the realities of the modern legal environment is emphasized.

Considerable attention is paid in the article to the role of the case method in the development of such professional competencies as critical thinking, analytical skills, effective communication abilities, and teamwork. The case method also contributes to the formation of ethical standards in future lawyers, as each case requires not only legal knowledge but also ethical judgments, which are an essential part of the professional practice of a lawyer.

The conclusions of the work confirm that the case method is a crucial component of modern legal education, enabling the development of not only theoretical knowledge but also practical skills necessary for a successful career in the legal field.

Keywords: case method, professional competencies, law students, interactive learning, legal education.

Вступ

Зміни в суспільстві, викликані глобалізацією, розвитком технологій та правовими реформами, визначають підвищені вимоги до компетентностей фахівців-правників. Одним із найбільш ефективних підходів до підготовки юристів є метод кейсів, який дозволяє з'єднати теоретичну базу з практичним досвідом.

Висока динаміка розвитку держави, права та суспільства вимагає від закладів вищої освіти випускати кваліфікованих спеціалістів, орієнтованих на сучасні тенденції та здатних протистояти актуальним викликам юридичного характеру.

Засвоєння лише теоретичної бази не дозволяє в повній мірі сформувати у студентів компетентності, яких потребує спеціаліст, що практикує в галузі права. Саме тому ефективним є застосування інтерактивних методів навчання, які дають можливість студентам взаємодіяти між собою та вчитися застосовувати знання на практиці.

Одним з методів інтерактивного навчання є метод кейсів, який багато науковців відмічають, як ефективний та такий, що відповідає сучасним вимогам, які ставляться до фахівців.

Метод кейсів досліджували як у контексті загальної освіти, так і спеціально у правничій галузі. Д. Дьюї підкреслював значення навчання через досвід, зазначаючи, що саме реальні життєві ситуації є найкращою основою для формування професійних навичок [1, с. 12].

Г. Барнетт вказував на необхідність використання кейсів для розвитку критичного мислення, яке є ключовою навичкою у вирішенні правових конфліктів [2, с. 45].

В Україні метод кейсів почав використовуватися в юридичній освіті з початку 2000-х років. О. Яременко зазначає, що впровадження кейс-методу допомагає студентам засвоювати не тільки теоретичні знання, але й практичні навички, які необхідні для роботи юристами [3, с. 34]. Вона підкреслює, що навчання за допомогою кейсів сприяє розвитку критичного мислення та здатності до самостійного вирішення правових проблем.

Українські вчені, зокрема О. Яременко та Н. Кузьміна, відзначають, що інтерактивні технології, серед яких кейс-метод посідає провідне місце, дозволяють ефективно розвивати практичні компетентності майбутніх юристів [3, с. 56; 4, с. 112].

Зарубіжний досвід (Р. Левін, С. Кім) також демонструє, що студенти, які проходять навчання за кейс-методом, краще засвоюють складні концепції права та демонструють вищий рівень практичної підготовки [5, с. 78; 6, с. 102].

Між тим, дослідження вчених комплексно не розкривають впливу методу кейсів на формування професійних компетентностей правників, які б давали змогу вирішувати юридичні задачі в рамках реальної практичної діяльності, а отже ця тема потребує більш глибокого дослідження та подальшого впровадження в навчальні плани закладів вищої освіти.

Метод кейсів знайшов своє застосування в деяких навчальних програмах юридичних закладів вищої освіти, однак таке застосування не є поширеним та системним, з огляду на що актуальним є дослідження особливостей методу кейсів та його впровадження в систему вищої освіти з метою формування професійних компетентностей студентів юристів.

Результати дослідження

Метод кейсів — це освітня технологія, яка базується на розгляді реальних або наближених до реальності ситуацій, що потребують аналізу та прийняття рішень. Особливістю кейс-методу є те, що він стимулює активну участь студентів у процесі навчання. На думку Д. Колба, процес вирішення кейсу проходить через чотири стадії: конкретний досвід, рефлексія, абстрактна концептуалізація та активне експериментування [7, с. 39].

Відповідно до типології European Case Clearing House (ECCN) розрізняються наступні види кейсів, які можуть застосовуватися в процесі підготовки кадрів:

Кейси-випадки. Це невеликі за обсягом кейси, які описують окремий випадок. Такі матеріали можуть бути корисними під час лекцій чи уроків для ілюстрації певного поняття або як основа для дискусій. Їх легко і швидко прочитати, а їхнє використання не потребує від студентів попередньої підготовки. Кейси-ситуації сприяють ознайомленню з методом кейсів на початкових етапах роботи з ним.

Допоміжні кейси. Основна функція цих кейсів полягає у передачі інформації. Вони є цікавішою альтернативою традиційним матеріалам для читання або роздатковим матеріалам. Інформація, викладена в такому форматі, краще засвоюється студентами, ніж у стандартному текстовому вигляді. Типовий кейс цього типу може слугувати основою для подальшого обговорення інших кейсів.

Кейси-вправи. Цей вид кейсів дає можливість студентам застосувати певні методики та проаналізувати кейсовий матеріал, особливо коли необхідно провести

кількісний аналіз. Робота з цифрами в контексті реальної ситуації викликає більше зацікавлення, ніж виконання звичайних завдань.

Кейси-приклад. Найчастіше саме цей формат асоціюється з поняттям "кейс". Завдання студента полягає у тому, щоб проаналізувати інформацію, викладену у кейсі, і визначити ключові зв'язки між різними елементами. У процесі роботи виникає питання: що було зроблено неправильно і як можна було уникнути цих помилок?

Комплексні кейси. Цей формат представляє ситуації, в яких значущі аспекти приховані серед великого обсягу інформації, частина з якої є несуттєвою. Студенти мають виділити найважливіші елементи, відокремивши їх від менш значущих, і визначити взаємозв'язки між ними. Складність полягає у необхідності врахування взаємозалежності виділених аспектів.

Кейси-рішення. Цей вид кейсів передбачає, що студенти мають визначити оптимальні дії в конкретній ситуації та сформулювати детальний план. Для цього необхідно розробити кілька варіантів підходів, оцінити їхню ефективність і зробити вибір на користь найбільш перспективного рішення. [12]

Застосування методу кейсів в процесі підготовки студентів-юристів є дуже ефективним, оскільки сприяє наближенню до реальної практичної діяльності фахівці у сфері права, які стикаються з типовими та специфічними справами, що потребують ефективного вирішення.

Інтерактивність методу кейсів полягає у тому, що студенти вирішують справу, працюючи в групах, що дозволяє максимально повно та всебічно опрацювати всі аспекти кейсу, розглянути його обставини різних точок зору та висловити індивідуальний, інколи творчий і нестандартний підхід до вирішення правової ситуації.

Метод кейсів допомагає не тільки засвоїти теоретичний матеріал, але й вміти застосувати його на практиці при вирішенні реальної справи в процесі майбутньої практичної діяльності, що суттєво підвищує конкурентоспроможність майбутнього правника на ринку праці.

Метод кейсів стимулює розвиток критичного мислення, оскільки студенти повинні аналізувати ситуацію, виявляти ключові моменти та обирати найбільш обґрунтоване рішення [8, с. 34].

Ще однією суттєвою перевагою методу кейсів є те, що при вирішенні справи студенти мають застосовувати норми матеріального та процесуального права з різних галузей.

Серед компетентностей студентів-юристів, ефективному формуванню яких сприятиме метод кейсів, можна виділити:

Здатність до аналізу та оцінки обставин справи. Правильна кваліфікація обставин справи та виділення ключових аспектів сприяє правильному вирішенню практичних завдань у сфері права. Вирішуючи реальні практичні завдання ще в ході навчання, майбутній правник, потрапивши в робоче середовище, зможе правильно та ефективно дати оцінку обставинам кейсу, з яким стикнеться під час професійної діяльності, та сформулювати правову позицію для подальшого вирішення справи.

Системний підхід до вирішення правових проблем. Так, аналіз кейсів дозволяє студентам розвивати системне мислення та вибудовувати стратегію вирішення ситуації. Крім того, метод кейсів сприяє комплексному охопленню всіх сторін ситуації яка потребує вирішення. Оскільки для вирішення кейсу часто необхідно застосувати знання з різних галузей права, студенти, що навчаються із застосуванням такого методу, матимуть широкі можливості інтеграції теоретичних знань в практичне середовище.

Навички роботи з юридичними документами, джерелами права та офіційними базами даних. Для правильного вирішення кейсу, студентам необхідно працювати з нормативно-правовими актами, документами, а також шукати актуальну практику Верховного Суду в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Комунікативні навички. Обговорення кейсу та робота в групах сприятиме розвитку комунікативних здібностей та підвищуватиме рівень командної консолідації.

Здатність до ефективного розподілу часу та використання ресурсів. Метод кейсів із встановленим часом лімітом на вирішення справи мотивуватиме студентів до правильного розподілу часу. Такий підхід сприятиме послідовній та швидкій роботі майбутнього спеціаліста.

Досвід впровадження методу кейсів у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого підтверджує його ефективність. На курсі «Практика правозастосування» студенти працюють з кейсами, побудованими на реальних судових справах. За результатами опитування, 92% студентів зазначили покращення своїх навичок аналізу [9, с. 112].

Між тим, впровадження методу кейсів в навчальні програми юридичних закладів вищої освіти наразі не є системним, всеохоплюючим та послідовним.

Кейси, що застосовуються я в навчальних програмах, мають бути побудовані на принципах актуальності та професійної орієнтації, тобто відповідати сучасним правовим реаліям та бути спрямованими на формування у студентів компетентностей, необхідних у професійній діяльності.

Для підвищення результативності використання методу кейсів, варто розробляти їх, базуючись на реальних судових справах з використанням Єдиного державного реєстру судових рішень, окреслюючи студентам вихідні дані та обставини справи для того, щоб вони самостійно давали їм оцінку, вибудовували стратегію та застосовували норми права, необхідні для правильного вирішення кейсу.

При цьому викладач має виступати своєрідним модератором при вирішенні справи, а за результатами вирішення кейсу студентами – порівнювати рішення студентів з актуальною судовою практикою, що дасть змогу студентам дійти обґрунтованих комплексних висновків, відносно вирішення подібних кейсів в майбутній юридичній практиці.

Крім того, дуже ефективним є комбінування методу кейсів з іншими методами інтерактивного навчання, зокрема з методом рольової гри. Так, студенти можуть брати участь у судових симуляціях, де виконують ролі адвокатів, суддів, прокурорів та інших учасників процесу, що дозволяє їм краще розуміти повноваження та процесуальні норми, а також навчитись працювати в команді.

Для успішного впровадження методу кейсів в юридичну освіту необхідно враховувати кілька ключових аспектів:

Викладачі повинні бути добре підготовлені до роботи з кейсами, мати досвід у використанні цього методу, а також бути здатними організувати ефективне обговорення та аналіз кейсів [10, с. 45].

Метод кейсів вимагає створення реалістичних та складних ситуацій, що максимально відображають реальність юридичної практики. Це потребує великої уваги до деталей та актуальності кейсів [11, с. 77].

Метод кейсів повинен бути інтегрований з іншими методами інтерактивного навчання, такими як дискусії, мозковий штурм, рольові ігри, для досягнення максимального ефекту від навчання.

При розробці кейсів для студентів-юристів мають проводитись консультації з практикуючими юристами, адвокатами та суддями, які можуть надавати реальний досвід та коментарі щодо конкретних кейсів.

Сучасні цифрові платформи дозволяють створювати інтерактивні моделі правових ситуацій. Наприклад, платформа LegalTech Sim дозволяє студентам моделювати судові процеси з використанням реальних документів.

Крім того, перспективним вбачається використання штучного інтелекту для розробки кейсів, які відповідатимуть умовам сьогодення. Залучення нейронних мереж

допоможе в короткі терміни згенерувати якісний кейс, який відповідатиме меті навчального курсу та сприятиме ефективному формуванню професійних компетентностей студентів.

За умови впровадження в навчальні програми юридичних закладів вищої освіти якісних, багатоаспектних кейсів, які відповідатимуть реальним правовим викликам, студенти-юристи зможуть ще під час навчання отримувати компетентності, необхідні для практичного застосування, що дозволить випускати кваліфікованих фахівців, готових до роботи в галузі права.

Висновки

Метод кейсів є потужним інструментом для розвитку професійних компетентностей у студентів-юристів, оскільки дозволяє поєднати теоретичні знання з практичними навичками через аналіз реальних або наближених до реальності ситуацій. Використання кейс-методу стимулює критичне мислення, розвиває здатність до системного підходу, полегшує навички роботи з юридичними документами та сприяє розвитку комунікаційних навичок через групову роботу.

Дослідження та практика впровадження цього методу в Україні та за кордоном підтверджують його високу ефективність у формуванні компетентних юристів, здатних застосовувати набуті знання в реальних правових ситуаціях. Проте, існуюча практика його застосування в навчальних закладах вищої освіти залишається фрагментарною та недостатньо системною.

Подальші дослідження теми застосування методу кейсів в процесі підготовки кваліфікованих фахівців у галузі права є перспективними та мають бути спрямовані на:

Розширення впровадження кейс-методу у навчальні програми. З огляду на важливість практичного навчання, необхідно розробити більше реалістичних і складних кейсів, що відображають сучасні правові виклики. Це дозволить студентам краще підготуватися до професійної діяльності. Впровадження кейс-методу має бути інтегроване в усі етапи навчального процесу для забезпечення глибшого засвоєння матеріалу.

Використання сучасних технологій. Перспективним є використання цифрових платформ, зокрема LegalTech, для моделювання реальних правових ситуацій, а також застосування штучного інтелекту для створення та адаптації кейсів. Це дозволить знизити трудові витрати та прискорити створення ефективних навчальних матеріалів.

Інтеграція кейс-методу з іншими методами навчання. Комбінування кейс-методу з рольовими іграми, дискусіями, мозковими штурмами дозволить забезпечити максимальний ефект від навчання, підвищуючи зацікавленість студентів та їх готовність до реальних юридичних ситуацій.

Підготовка викладачів. Для ефективного використання кейс-методу необхідно проводити підготовку викладачів, які повинні мати не лише теоретичні знання, але й досвід роботи з реальними юридичними кейсами. Це дозволить забезпечити високу якість навчання та підвищити ефективність аналізу кейсів.

Таким чином, впровадження та розвиток методу кейсів в юридичній освіті є перспективним напрямком, що дозволяє не лише підготувати студентів до реальних викликів професії, а й сприяє формуванню їхніх практичних навичок, необхідних для успішної кар'єри в правовій сфері.

Список використаних джерел

1. Дьюї, Дж. (1916). *Демократія та освіта*. Київ: Видавництво "Наукова думка", с. 12.
2. Barnett, H. (2019). *Interactive Teaching Methods in Legal Education*. Oxford: Oxford University Press.

3. Яременко, О. (2021). *Інтерактивні методи у формуванні професійних компетенцій студентів*. Київ: Освіта.
4. Кузьміна, Н. (2020). *Педагогіка і методика професійної освіти*. Львів: Світ.
5. Левін, Р. (2022). *Сучасні підходи до правничої освіти*. Львів: Астролябія, 90 с.
6. Kim, S. (2018). *Case-Based Legal Education*. Oxford: Blackwell.
7. Kolb, D. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice Hall.
8. Яременко, О. (2010). *Кейс-метод як інструмент інтерактивного навчання в юридичній освіті*. Київ: Юридична думка, с. 34.
9. Звіт НЮУ ім. Ярослава Мудрого про ефективність використання кейс-методу. (2022). Харків.
10. Jacobs, S. (2015). *Simulating Legal Practice: Using Case Studies in Law Schools*. Oxford: Oxford University Press, p. 120.
11. Carter, A. (2018). *International Law and Case Method: A New Approach to Legal Education*. London: Legal Press, p. 77.
12. ECCH the case for learning [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecch.com/educators/casemethod/resources/freecasesoverview>.